

Üniversite Öğrencilerinin Duygusal Zekâ Yeteneklerinin Karar Vermede Özsaygı ve Karar Verme Stilleri Açıklama Düzeyinin İncelenmesi

A Study on Description Level of University Students' Emotional Intelligence Skills on Self-esteem in Decision Making and Decision Making Styles

Metin DENİZ* , Selahattin AVŞAROĞLU**

Özet

Bu çalışmanın amacı üniversite öğrencilerinin, duygusal zekâ yetenekleri ile karar vermede öz-saygı ve karar verme stilleri arasındaki ilişkiyi incelemek ve duygusal zeka yeteneklerinin karar vermede öz-saygı ve karar verme stillerini yordama gücünü belirlemektir. Bu araştırma genel tarama modelindedir. Araştırmanın çalışma grubu, İç Anadolu Bölgesindeki bir üniversitenin Eğitim Fakültesi Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri bölümüne devam eden 321 öğrenciden oluşmaktadır. Çalışmaya 184'ü (%57,3) kadın ve 137'si (%42,7) erkek öğrenci katılmıştır. Katılımcıların yaş ortalaması 19.09 (Ss=1.80)'dur. Araştırmada veri toplama aracı olarak Bar-On Duygusal Zeka Envanteri ve Melbourne Karar Verme Ölçeği I-II (MKVÖ I-II) kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, duygusal zekâ yetenekleri ile karar vermede öz-saygı ve dikkatli karar verme stili arasında pozitif yönlü anlamlı ilişkiler varken ($p<.001$), kaçınan, erteleyici ve panik karar verme stili arasında negatif yönlü anlamlı ilişkiler saptanmıştır. Ayrıca, duygusal zeka yeteneklerinin karar vermede özsaygı ve bütün olarak tüm karar verme stillerini yordadığı bulunmuştur..

Anahtar Sözcük: duygusal zeka yetenekleri, karar vermede özsaygı, karar verme stilleri

Abstract

The aim of this study is to examine the relationship between emotional intelligence skills and self-esteem in decision making and decision making styles and to determine the predictive power of emotional intelligence skills on self-esteem in decision making and decision-making styles of university students. General survey model was employed in this study. The working group of this study composed of totally 321 students, 184 women (57,3 %) and 137 man (42,7%), attending education faculty ,department of computer education and instructional technologies at a state university in Central Anatolia Region, Turkey. The mean age

* Yrd. Doç. Dr., Bartın Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Psikolojik Danışma ve Rehberlik ABD, metindeniz19@gmail.com

** Doç. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Psikolojik Danışma ve Rehberlik ABD, seloavsar@gmail.com

of the participants is 19.09 (Sd=1.80). Bar-On Emotional Intelligence Inventory and Melbourne Decision-Making Questionnaire (MDMQ I-II) were conducted to the participants in this study. Results indicated that emotional intelligence skills has significant positive correlations with self-esteem in decision making and vigilance sub-dimension of decision making styles ($p<.001$), whereas buck-passing, procrastination and hypervigilance sub-dimensions of decision making styles have significant negative correlations with emotional intelligence skills. In addition, emotional intelligence skills were found to the predictor of self-esteem in decision making and all sub-dimensions of decision making styles.

Keywords: emotional intelligence skills, self-esteem in decision making, decision making styles

Giriş

İnsanoğlu, sosyal bir varlık olma özelliğinden dolayı başkaları ile etkileşim kurma gereksinimi taşır. Bu gereksinimin sağlıklı şekilde karşılanması, bireyin daha mutlu olmasını sağlamaktadır. Bu yüzden herhangi bir olaya uygun tepkiler verebilmesi ve bu tepkilerini düzenleyerek sosyal çevreden onay görmesi önemlidir. Böylelikle duygularını yansıtmaya, uygun tepkiler verme, kabul görme ve bunun için saygınlık kazanmanın, birey için önemli olduğu görülmektedir. Bireyin erken dönemlerinde başlayan bu süreç, sağlıklı bir şekilde sürdürülürse bireyin sağlıklı ve uyumlu ilişkiler kurması açısından son derece önemlidir. Bireyin karşılaştığı tepki ve onaylar, onun karar verme durumlarını ve karar vermede özsaygını da etkilemektedir. Bu yaşantı biçimi ve yakın çevreden yüklemeler onun farklı karar verme stilleri geliştirmesine neden olmaktadır.

Bireylerin toplumsal yaşam içerisindeki ilişkilerinden elde edeceği doyum açısından önemli bir yere sahip olan duygusal zekâ; bireyin kendisinin duygularını anlayabilme, çevresindeki insanları motive edebilme ve ilişkilerini başarılı bir şekilde yönetebilme yeteneği (Petrides ve Furnham, 2000) biçiminde tanımlanabilir. Diğer bir deyişle duygusal zekâ; duyguları yönetebilme ve onların bilgisi ile gücünden yararlanma becerisidir (Casper, 2003).

Duygular her insanda vardır, ancak sadece duygulara sahip olmak yeterli değildir. Duygusal zekâ” “kişisel” ve “sosyal” olmak üzere iki asıl yetkinlikten meydana gelir (Goleman 1995). Duygusal zekâ; Bireyin kendisi ve başkalarının duygularını tanıma ve değerlendirmenin yanı sıra duygulara ilişkin bilgileri ve duyguların enerjisini günlük yaşantıya ve işine etkin bir biçimde yansıtarak onlara uygun tepkiler vermesini sağlar. Dolayısıyla bireyler iş, eğitim ya da

özel yaşamında istediği sonuçlara ulaşmak için duygularını istediği yönde akıllıca kullanabiliyor ve istediği sonuçları elde edebiliyorsa “duygusal zeki” olarak nitelenebilir (Yeşilyaprak, 2001).

Son yıllarda duygusal zekâ kavramı; kişilik ve benlik gelişimi, sosyal gelişim ve eğitim ve mesleki yaşam gibi alanlarda önemini giderek arttırmaktadır (Bar-On, 1996; Deniz ve Yılmaz, 2006; Goleman, 1995; Saarni, 1997). Bu durumun önemli sayılabilecek nedenlerinden biri duygusal zekânın, sosyal yaşamı mantıksal zekâ’dan daha iyi bir düzeyde yordamasıdır (Goleman, 1995). Ayrıca duygusal zekânın psikolojik uyumla ilgili olması da önemini arttırmaktadır (Mayer ve Salovey, 1995). Duygusal zekâ duyguların uyumlu kullanımını, biliş ve duygular arasındaki etkileşim üzerinde yoğunlaşmayı ifade etmektedir (Schutte, Malouf, Hall, Haggerty, Cooper, Golden ve Dornheim, 1998). Bununla birlikte duygusal zekâ, duyguyu algılama, anlama, bilişsel süreçlerde duyguyu kullanma ve duyguya yön verme olarak da ifade edilmektedir (Deniz, 2012; Mayer, Salovey and Caruso, 1999). Duygu, davranışsal düzenleyicidir ve gelişimsel olarak düzenlenir (Özabacı, 2004). Bireylerin duygularına uyum sağlarken kullandıkları duygusal kendini düzenleme stratejileri (emotional self regulation) ve zihinsel kontrolle yakından ilgili olan kavram ise duygusal zekâ olarak tanımlanmaktadır.

Duygusal zeka kavramının temelinde, bireyin duygusal yaşam alanlarını kontrol etme becerisi yatmaktadır (Mayer ve Salovey, 1993). Karşılıklı güven, sosyal duyarlılık, saygı, tutum davranışlar ve içtenlik gibi konularda bireylerin adil ve empatik olması sosyal yaşam için oldukça önemlidir (Demirel ve Seçkin, 2011). Bu durum çevreyi motive edebilme ve etkili iletişim açısından önemlidir (Casper, 2003; Patrides and Fumhan, 2000). Duygular her insanda vardır, ancak sadece duygulara sahip olmak yeterli değildir. Duygusal zekâ; Bireyin kendisi ve başkalarının duygularını tanıma ve değerlendirmenin yanı sıra duygulara ilişkin bilgileri ve duyguların enerjisini günlük yaşantıya ve işine etkin bir biçimde yansıtarak onlara uygun tepkiler vermesini sağlar. Bar-On (1997), duygusal zekâyı beş ana boyutta açıklamaktadır. Bunlar içsel dünya alanı (kişisel beceriler), dış dünya alanı (kişiler arası beceriler), uyumluluk (adaptasyon), stresle başa çıkabilme ve genel ruh durumu boyutlarıdır. Her ne kadar Bar-On’un (1997) geliştirmiş olduğu ölçeğe Matthews, Zeidner ve Roberts, (2002) duygusal oran testi olduğunu vurgulasalar da duyguların farkındalığı ve buna

yön vererek harekete geçirmenin bir yetenek olduğu araştırmacılar tarafından belirtilmektedir.

Bireyin duygularını tanıması, farkına varması ve uygun biçimde ifade etmesi, yaşadığı hayatın niteliğini artırmasına, kişilerarası ilişkilerinde başarılı olmasına ve hayata pozitif bakmasına neden olmaktadır (Furnham and Patrises, 2003). Birey, duyguları ile birlikte davranışlar sergiler. Bu tavır ve davranışları, karar verme stilleri ile ilişkilidir. Kendine güven, benlik saygısı (Arıca, 1999; Avşaroğlu ve Üre, 2007; Coopersmith, 1967; Hamarta, 2004; Laing, 1993; Rosenberg, 1986) ve sosyal beceri gibi unsurlar ile karar verme stillerinin birbirini etkilediği görülmektedir (Brackett, Mayer ve Warner, 2004; Deniz, 2012; Lopes, Salovey ve Straus, 2003). Bireyler günlük yaşantılarında çok sayıda karar verme durumuyla karşı karşıya kalmakta, ancak bu durumların yapısı çok karmaşık olabilmektedir (Norfolk, 1989). Karar verme, bir ihtiyacı gidereceği düşünülen bir objeye ulaştırabilecek birden fazla yol olduğu zaman, yaşanan sıkıntıyı giderici bir yöneliş şeklinde tanımlanabilir (Kuzgun, 1992). Kişinin sahip olduğu bireysel farklılıkların, karar verme davranışı üzerinde etkileri vardır (Deniz, 2004). Bu durumda, bireylerin kararlarında neyi temel alarak, nasıl karar verilmesi gerektiği önemli olmaktadır (Clemen ve Reilly, 2001; Haris, 1998). Çünkü bireylerin çoğunun, karar verirken bilişsel kapasitelerini sonuna kadar kullanmadıkları görülmektedir (Kökdemir, 2003).

Bireylerin karar verme stilleri, bireysel özellikleri ile yakından ilişkilidir. Scott ve Bruce (1995), karar verme stillerini öğrenilmiş alışkanlıklar olarak açıklamışlardır. Karar verme stillerine ilişkin araştırmalar dikkate alındığında etkili karar vermede en uygun stilin mantıklı ve akılcı karar verme stili olduğu görülmektedir (Bacanlı, 2000; Ergene, 2004). Bu yönüyle eğitim fakültelerinde öğrenim gören öğretmen adaylarının karar verme süreci, bireysel özellikleri ve bunlara yön veren duygusal zekâ yeteneklerinin önemli olduğu söylenebilir. Bu araştırma, ileri araştırmalar ve deneysel yollarla duygusal zekâ becerilerini geliştirici çalışmalara ışık tutacağı açısından önemlidir. Böylelikle psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin önemi ve işlevsel olma sürecinin başka mesleki boyutları da tartışılmaya açılmaktadır.

Bu araştırmanın amacı, eğitim fakültesi Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Bölümü'nde öğrenim gören öğretmen adaylarının, duygusal

zekâ yetenekleri ile karar vermede öz-saygı ve karar verme stilleri arasında anlamlı düzeyde ilişkinin olup olmadığı ve duygusal zeka yeteneklerinin karar vermede öz-saygı ve karar verme stillerini anlamlı düzeyde yordayıp yordamadığını incelemektir.

Yöntem

Araştırma Modeli

Bu araştırma, genel tarama modelindedir. Araştırmanın bağımsız ve bağımlı değişkenleri arasında karşılaştırmalı ilişkisel tarama yapılmıştır. Araştırmada veriler, Bilgisayar ve Öğretimi Teknolojisi Bölümü (BÖTE) öğrencilerinin duygusal zeka yeteneklerinin, karar vermede öz-saygı ve karar verme stillerini yordama gücünü belirlemek için toplanmıştır.

Çalışma Grubu

Çalışma grubu 2011-2012 öğretim yılında İç Anadolu bölgesinde bulunan bir üniversitenin Eğitim Fakültesi Bilgisayar ve Öğretimi Teknolojisi bölümüne devam eden ve ölçeği doldurmaya gönüllü olan toplam 321 öğrenciden oluşmaktadır. Çalışmaya 184'ü (%57,3) kadın ve 137'si (%42,7) erkek öğrenci katılmıştır. Katılımcıların yaş ortalaması 19.09 (Ss=1.80)'dur. Katılımcıların %35,5'i (n=114) birinci sınıfa, %30,5'i (n=98) ikinci sınıfa, %14,6'sı (n=47) üçüncü sınıfa ve %19,3'ü (n=62) dördüncü sınıfa devam etmektedir.

Veri Toplama Araçları

Araştırma verilerini toplamak amacıyla Bar-On EQ Anketi ve Melbourne Karar Verme Ölçeği I-II (MKVÖ I-II) kullanılmıştır.

Bar-On EQ Envanteri: Üniversite öğrencilerinin duygusal zekâ yetenekleri, Acar (2001) tarafından Türkçeye uyarlama çalışmaları yapılan Bar-On EQ Envanteri kullanılarak belirlenmiştir. Bar-On EQ Envanteri beş ana alt boyut ve toplam 88 maddeden oluşmaktadır. Ölçekte beşli likert tipi bir derecelendirme kullanılmaktadır. Ölçeğin güvenirlik çalışmasında Cronbach Alpha katsayıları hesaplanmıştır. Ölçeğin tüm maddeleri için Alfa katsayısı 92,12; kişisel yetenekler boyutunda 83,73; kişiler arası yetenekler

boyutunda 77,87; uyumluluk boyutunda 65,42; stresle başa çıkma boyutunda 73,14 ve genel ruh durumu boyutunda ise Alpha katsayısı 75,06 olarak hesaplanmıştır (Acar, 2002).

Melbourne Karar Verme Ölçeği I-II (MKVÖ I-II): Melbourne Karar Verme Ölçeği Mann, Burnett, Radford ve Ford (1997) tarafından, Flinders Karar Verme Ölçeği I-II temel alınarak hazırlanmıştır. Mann ve arkadaşları (1998)'de altı ülkeyi kapsayan kültürler arası bir araştırmada, üniversite öğrencilerinin karar vermede öz-saygı ve karar verme stillerini karşılaştırmak amacıyla Melbourne Karar Verme Ölçeği I-II (MKVÖ I-II)'yi kullanmıştır.

MKVÖ I karar vermede öz-saygıyı belirlemeyi amaçlayan bir ölçektir. Altı maddeden oluşmaktadır. Puanlama maddelere verilen "Doğru yanıtı 2 puan, Bazen Doğru yanıtı 1 puan, Doğru Değil yanıtı 0" puan şeklinde yapılmaktadır. Ölçekten alınabilecek maksimum puan 12'dir. Yüksek puanlar karar vermede öz-saygının yüksek olduğunun göstergesidir. Kültürler arası yapılan bu çalışmada ölçeğin Cronbach Alpha katsayısı .74 olarak bulunmuştur. MKVÖ II 22 maddeden oluşmaktadır. Ölçek karar verme stillerini ölçmektedir. Dört alt ölçeği bulunmaktadır. Bunlar; dikkatli (6 madde), kaçınan (6 madde), erteleyici (5 madde) ve panik (5 madde) karar verme stilleri. Bu ölçekte MKVÖ I gibi yanıtlanmaktadır. Puanların yüksekliği ilgili karar verme stilinin kullanıldığına işaret etmektedir. Alt ölçeklerin güvenilirlik katsayıları sırasıyla dikkatli .80, kaçınan .87, erteleyici .81 ve panik .74 olarak hesaplanmıştır (Mann ve ark., 1998).

MKVÖ I-II'nin Türkçeye uyarlama çalışmaları Deniz (2004) tarafından yapılmıştır. Üniversite öğrencileri üzerinde yapılan güvenilirlik çalışmasında, MKVÖ I-II'nin güvenilirliği testin tekrarı ve iç tutarlık yöntemleriyle ayrı ayrı hesaplanmıştır. Testin tekrarı yöntemi ile alt ölçeklerden elde edilen güvenilirlik katsayıları $r = .68$ ile $r = .87$ arasında değişmektedir. MKVÖ I-II'nin iç tutarlılık katsayıları ise $\text{Alpha} = .65$ ile $\text{Alpha} = .80$ arasında değişmektedir. MKVÖ I-II'nin benzer ölçek geçerlik çalışması Kuzgun (1992) tarafından geliştirilen Karar Stratejileri Ölçeği ile yapılmıştır. MKVÖ I-II ile KSÖ alt ölçekleri arasındaki korelasyon katsayıları $r = .15$ ile $r = .71$ arasında değişen anlamlı ilişkiler bulunmuştur (Deniz, 2004).

Verilerin Analizi

Verilerin istatistiksel analizinde duygusal zeka yetenekleri ile karar vermede öz-saygı ve karar verme stilleri arasındaki ilişkinin saptanmasında Pearson momentler çarpım korelasyon katsayısı kullanılmıştır. Duygusal zekâ yeteneklerinin karar vermede öz-saygı ve karar verme stillerini anlamlı düzeyde yordayıp yordamadığının belirlenmesinde ise çoklu regresyon analizi yapılmıştır.

Bulgular

Bu bölümde duygusal zekâ yeteneklerinin karar vermede öz-saygı ve karar verme stillerini anlamlı düzeyde yordayıp yordamadığına ilişkin analizlere yer verilmiştir.

Tablo 1. Duygusal Zekâ Yetenekleri ile Karar Vermede Öz-saygı ve Karar Verme Stilleri Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular

		Karar Vermede				
		Öz-saygı	Dikkatli	Kaçıngan	Erteleyici	Panik
Kişisel Beceriler	r	.58	.41	-.43	-.36	-.42
Kişilerarası Beceriler	r	.35	.33	-.20	-.22	-.22
Uyumluluk	r	.47	.37	-.38	-.36	-.45
Stresle Başa çıkma	r	.34	.24	-.35	-.34	-.39
Genel Ruh Durumu	r	.45	.32	-.33	-.31	-.40

$p < .001$

Tablo 1’de görüldüğü gibi duygusal zekâ yetenekleri ile karar vermede öz-saygı ve dikkatli karar verme stili arasında pozitif yönlü anlamlı ilişkiler varken ($p < .001$), kaçıngan, erteleyici ve panik karar verme stili arasında negatif yönlü anlamlı ilişkiler saptanmıştır ($p < .001$). Duygusal zekâ yeteneklerinin karar vermede öz-saygı ve karar verme stillerini anlamlı düzeyde yordayıp yordamadığına ilişkin analizler aşağıda sunulmuştur.

Tablo 2. Duygusal Zekâ Yeteneklerinin Karar Vermede Öz-saygıyı Yordamasına Ait Bulgular

Duygusal Zekâ Yetenekleri	R	R ²	F	β	t
Kişisel beceriler				.485	6.516***
Kişilerarası Beceriler				-.037	-.592
Uyumluluk	.609	.371	37.148***	.105	1.623
Stresle Başa Çıkma				.123	2.288*
Genel Ruh Durumu				.020	.287

* $p < .05$, *** $p < .001$

Tablo 2 incelendiğinde duygusal zekâ yeteneklerinin bütün olarak karar vermede öz-saygı puanlarını yordadığı görülmektedir ($R = .609$, $R^2 = .371$, $F = 37.148$, $p < .001$). Duygusal zeka yetenekleri (kişisel beceriler, kişiler arası beceriler, uyumluluk, stresle başa çıkma ve genel ruh durumu) karar vermede öz-saygıdaki toplam varyansın %37,1'ini açıklamaktadır. Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t Testi sonuçları incelendiğinde, kişisel beceriler ($\beta = .485$) ve stresle başa çıkma ($\beta = .123$) alt boyutlarının karar vermede öz-saygı üzerinde önemli yordayıcılar olduğu görülmektedir. Kişiler arası beceriler, uyumluluk ve genel ruh durumu alt boyutları ise karar vermede öz-saygıyı yordamada önemli bir etkiye sahip değildir.

Tablo 3. Duygusal Zekâ Yeteneklerinin Dikkatli Karar Verme Stilini Yordamasına Ait Bulgular

Duygusal Zekâ Yetenekleri	R	R ²	F	β	t
Kişisel beceriler				.252	3.006**
Kişilerarası Beceriler				.135	1.926
Uyumluluk	.448	.201	15.812***	.145	1.998*
Stresle Başa Çıkma				.081	1.339
Genel Ruh Durumu				-.066	-.818

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Tablo 3’de görüldüğü gibi duygusal zeka yeteneklerinin bütün olarak dikkatli karar verme stili puanlarını yordadığı görülmektedir ($R=.448$, $R^2=.201$, $F=15.812$, $p<.001$). Duygusal zeka yetenekleri (kişisel beceriler, kişiler arası beceriler, uyumluluk, stresle başa çıkma ve genel ruh durumu) dikkatli karar vermedeki toplam varyansın %20.1’ini açıklamaktadır. Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t Testi sonuçları incelendiğinde, kişisel beceriler ($\beta=.252$) ve uyumluluk ($\beta=.145$) alt boyutlarının dikkatli karar verme stili üzerinde önemli yordayıcılar olduğu görülmektedir. Kişiler arası beceriler, stresle başa çıkma ve genel ruh durumu alt boyutları ise dikkatli karar vermeyi yordamada önemli bir etkiye sahip değildir.

Tablo 4. Duygusal Zekâ Yeteneklerinin Kaçınan Karar Verme Stilini Yordamasına Ait Bulgular

Duygusal Zekâ Yetenekleri	R	R ²	F	β	t
Kişisel Beceriler				-.373	-4.549***
Kişilerarası Beceriler				.118	1.728
Uyumluluk	.489	.239	19.838***	-.078	-1.102
Stresle Başa Çıkma				-.194	-3.287**
Genel Ruh Durumu				-.022	-.282

** $p<.01$, *** $p<.001$

Tablo 4’de görüldüğü gibi duygusal zeka yeteneklerinin bütün olarak kaçınan karar verme stili puanlarını yordadığı görülmektedir ($R=.489$, $R^2=.239$, $F=19.838$, $p<.001$). Duygusal zeka yetenekleri (kişisel beceriler, kişiler arası beceriler, uyumluluk, stresle başa çıkma ve genel ruh durumu) kaçınan karar vermedeki toplam varyansın %23,9’unu açıklamaktadır. Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t Testi sonuçları incelendiğinde, kişisel beceriler ($\beta=-.373$) ve stresle başa çıkma ($\beta=-.194$) alt boyutlarının kaçınan karar verme stili üzerinde önemli yordayıcılar olduğu görülmektedir. Kişiler arası beceriler, uyumluluk ve genel ruh durumu alt boyutları ise kaçınan karar vermeyi yordamada önemli bir etkiye sahip olmadığı görülmüştür.

Tablo 5. Duygusal Zekâ Yeteneklerinin Erteleyici Karar Verme Stilini Yordamasına Ait Bulgular

Duygusal Zekâ Yetenekleri	R	R ²	F	β	t
Kişisel Beceriler				-.215	-2.541*
Kişilerarası Beceriler				.026	.368
Uyumluluk	.436	.190	14.750***	-.100	-1.366
Stresle Başa Çıkma				-.196	-3.225**
Genel Ruh Durumu				-.051	-.627

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Tablo 5 incelendiğinde duygusal zekâ yeteneklerinin bütün olarak erteleyici karar verme stili puanlarını yordadığı görülmektedir ($R=.436$, $R^2=.190$, $F=14.750$, $p < .001$). Duygusal zekâ yetenekleri (kişisel beceriler, kişiler arası beceriler, uyumluluk, stresle başa çıkma ve genel ruh durumu) erteleyici karar vermedeki toplam varyansın %19'unu açıklamaktadır. Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t Testi sonuçları incelendiğinde, kişisel beceriler ($\beta = -.215$) ve stresle başa çıkma ($\beta = -.196$) alt boyutlarının erteleyici karar verme stili üzerinde önemli yordayıcılar olduğu görülmektedir. Kişiler arası beceriler, uyumluluk ve genel ruh durumu alt boyutları ise erteleyici karar vermeyi yordamada önemli bir etkiye sahip olmadığı görülmüştür.

Tablo 6. Duygusal Zekâ Yeteneklerinin Panik Karar Verme Stilini Yordamasına Ait Bulgular

Duygusal Zekâ Yetenekleri	R	R ²	F	β	t
Kişisel Beceriler				-.188	-2.358*
Kişilerarası Beceriler				.122	1.822
Uyumluluk	.525	.276	23.985***	-.194	-2.803**
Stresle Başa Çıkma				-.185	-3.225**
Genel Ruh Durumu				-.165	-2.152*

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Tablo 6 incelendiğinde duygusal zekâ yeteneklerinin bütün olarak panik karar verme stili puanlarını yordadığı görülmektedir ($R=.525$, $R^2=.276$, $F=23.985$, $p<.001$). Duygusal zeka yetenekleri (kişisel beceriler, kişiler arası beceriler, uyumluluk, stresle başa çıkma ve genel ruh durumu) panik karar verme stilindeki toplam varyansın %27,6'sını açıklamaktadır. Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t Testi sonuçları incelendiğinde, kişisel beceriler ($\beta=-.188$), uyumluluk ($\beta=-.194$), stresle başa çıkma ($\beta=-.185$) ve genel ruh durumu ($\beta=-.165$) alt boyutlarının panik karar verme stili üzerinde önemli yordayıcılar olduğu görülmektedir. Kişiler arası beceriler alt boyutu ise panik karar vermeyi yordamada önemli bir etkiye sahip olmadığı görülmüştür..

Sonuç ve Tartışma

Bu araştırmada BÖTE öğretmen adaylarının duygusal zekâ yetenekleri ile karar vermede özsaygı ve karar verme stilleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu amaç için veri toplama aracı olarak kullanılan ölçeklerin, ölçüt yeterliği olduğu kabul edilmiştir. Toplanan veriler, belirlenen hipotezler doğrultusunda analiz edilmiştir. Araştırma betimleme çalışması olduğu için yöntemsel tasarım, ölçme aracı ve analiz buna uygun yapılmış, öneriler de bulgulara göre geliştirilmiştir. Ölçeklerin alt boyutlarına bakıldığı zaman kendi aralarındaki negatif ve pozitif yönlü ilişkinin belirlenmesi önemlidir.

Araştırmada duygusal zekâ yetenekleri ile karar vermede özsaygı ve dikkatli karar verme stili arasında pozitif yönlü ilişki; kaçınan, erteleyici ve panik karar verme stili arasında negatif yönlü ilişki gözlenmiştir. Duygusal zekânın kuramsal açıklaması ve ölçeğin alt boyutlarına bakıldığında bireyin neleri barındırması gerektiği ve bu yeteneğini ne düzeye getirebileceği ile ilgili fikirleri bir araya getirmekte fayda vardır. Kişisel beceriler boyutunda yer alan bireyler, düşünce ve duygularını ifade edebilir, kendine yetme becerisine sahiptirler (Acar, 2001; Stein ve Book, 2003). Kişiler arası beceriler boyutu; empati, bireyler arası ilişkiler ve sosyal sorumluluk alanlarından oluşmaktadır. Bu kişiler diğer bireyleri anlar, ilişki kurar ve onlarla iyi geçinirler (Avşar, 2004; Telman ve Ünsal, 2009;

Yüksel-Şahin, 2008). Uyumluluk boyutu ne derece esnek ve gerçekçi olabildiğininize ilgilidir. Problem çözme yeteneğini gösterir. Stresle başa çıkma boyutunda ise bireyler, umutsuzluğa kapılmadan veya kontrollerini kaybetmeden stresle başa çıkabilirler (Avşaroğlu ve Üre, 2007; Avşaroğlu ve Taşgın, 2011; Deniz ve Yılmaz, 2006; Folkman ve Lazarus, 1980; Türküm, 2001). Genel ruh durumu boyutu ise mutluluk ve iyimserlikle ilgilidir (Parmaksız ve Avşaroğlu, 2012; Ünüvar, Avşaroğlu ve Uslu, 2012).

Bu araştırma bulgularına göre, BÖTE bölümünde öğrenim gören öğretmen adaylarının, duygusal zekâ yeteneklerinin bütün olarak karar vermede öz-saygı, dikkatli karar verme, kaçınan karar verme, erteleyici karar verme ve panik karar verme stillerini açıkladığı görülmektedir. Bu bulgulara göre karar verme sürecinde ve karar alma stilinde duygusal zekânın ne kadar önemli olduğu söylenebilir. Burada, duygusal zekânın bir yetenek alanı mı yoksa bir beceri alanı mı olduğu şeklinde soru akla gelebilir. Yanıt olarak her ikisini kullanan araştırmalar mevcuttur (Bar-On, 2000; Boyatzis, Goleman, ve Rhee, 2000; Mayer, Caruso ve Salovey, 1999; Sala, 2002). Yani duygusal zekânın tıpkı diğer yetenek alanları gibi doğuştan getirilen bir düzey olduğunu vurgulanmasının yanı sıra sonradan kazandırılabilen bir beceri olduğunu belirten araştırmalar da bulunmaktadır. Araştırmacılar bunlardan birini tercih etmiş olsalar da yetenek alanının geliştirilebileceği diğer taraftan düzey anlamında becerinin psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri ile kazandırılabilceği unutulmamalıdır. Yapılan araştırmalarda (Burnett, 1991; Philips, Paziienza ve Ferin, 1984; Radford, Mann, Ohta ve Nakane, 1993; Deniz ve Yılmaz, 2006) üniversite öğrencilerinin kendine güven ve öz-saygı düzeylerinin akılcı karar vermeyi etkilediği, kendine güven duygusu düşük bireylerin karar almasında sorunlar olduğu vurgulanmıştır. Öte yandan Radford, Mann, Ohta ve Nakane (1993), karar vermede öz-saygı düzeyi yüksek olan üniversite öğrencilerinin daha az karar stresi yaşamakta olduğunu, seçim ve sorumluluk stillerini kullanmaya daha yatkın davranışlar gösterdiklerini saptamışlardır. Bu durumda öz-saygı çalışmalarının erken yaşlardan itibaren başlamasının ana-baba eğitimi açısından ve okullarda psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri açısından önemli olduğu söylenebilir.

Bu araştırma bulgularına göre, bireyin karar vermesinde duygusal zekâ yeteneklerinin çok önemli olduğu söylenebilir. Araştırma bulguları ve araştırmacılarının çalışmalarına göre duygusal zekânın hem yetenek alanları hem de beceri kapsamında yer almasından dolayı anne-babalar ve okulda öğretmenlere çok iş düşmektedir. Okul rehberlik hizmeti, sosyal beceri ve kişisel gelişim programları ile etkili hizmetler yapabilir. Okul destek programları ile birlikte aile eğitimi açısından da ele alarak, erken yaşlardan itibaren çocukların öz-saygı gelişimleri ve duygusal zekâ becerileri geliştirilebilir. Bu araştırmanın, bir fakültede öğrenim gören gençlerden alınması ile sınırlı yönü bulunmaktadır. Duygusal zekâ ve karar verme stilleri ile ilgili daha geniş alan araştırmaları yapılabilir. Bununla birlikte deneysel çalışmalarla eğitim programlarının etkililiği sınanabilir.

Kaynaklar

- Acar, F. (2002). Duygusal zekâ ve liderlik. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (12), 53-68.
- Arıcak, O.T. (1999). Grupla psikolojik danışma yoluyla benlik saygısı ve mesleki benlik saygısının geliştirilmesi. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Avşar, Z. (2004). Beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin sosyal beceri düzeylerinin incelenmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(2), 11-130.
- Avşaroğlu, S., Taşgın, Ö. (2011). Öğretmen adaylarının stresle başa çıkma stillerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *S.Ü. Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi*, S. 32, 225-248.
- Avşaroğlu, S., Üre, Ö., (2007). Üniversite öğrencilerinin karar vermede özsaygı, karar verme ve stresle başa çıkma stillerinin benlik saygısı ve bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (18), 85-100.
- Bacanlı, F. (2000). Kararsızlık ölçeğinin geliştirilmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*. Cilt, II. Sayı, 14.
- Bar-On, R. (1996). The era of the EQ: Defining and assessing emotional intelligence. *Poster session presented at the annual convention of the American Psychological Association*, Toronto: Canada.
- Bar-On, R. (1997). *Bar-On emotional quotient inventory: Technical Manual (EQ-I)*. Toronto: Multi-Health Systems.
- Bar-On, R. (2000). *Emotional and social intelligence: insights from the emotional quotient inventory (EQ-i)*. In R. Bar-On, & J. D. A. Parker (Eds.), *Handbook of Emotional Intelligence* (pp. 363-388). San Francisco, CA: Jossey-Bass.

- Boyatzis, R. E., Goleman, D., & Rhee, K. S. (2000). *Clustering competence in emotional intelligence*. In R. Bar-On, & J. D. A. Parker (Eds.), *The handbook of emotional intelligence: theory, development, and assessment, and application at home, school, and in the workplace* (pp. 343-362). San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Brackett, M.A; Mayer, J.D; & Warner, R.M. (2004). Emotional intelligence and its relation to everyday behaviour. *Personality and Individual Differences*, (36), 1387-1402.
- Burnett, P.C. (1991). Decision-making style and self-concept. *Australian Psychologist*, Vol: 26. 55-58.
- Casper, C. (2003). *Duygusal zekâmızı doğru kullanıyor muyuz?* İstanbul: Rota Yayıncılık.
- Clemen, R.T., Reilly, T. (2001). *Making hard decisions with decision tools*. New York: Duxbury Thomson Learning.
- Coopersmith, S. (1967). *The Antecedents of self-esteem*. San Francisco: W.H. Freeman and Company.
- Demirel, Y. & Seçkin, Z. (2011). Örgütsel adaletin bilgi paylaşımı üzerine etkisi: İlaç sektörü çalışanlarına yönelik bir araştırma. *Bilig*, (56), 99-119.
- Deniz, M.E. & Yılmaz, E. (2006). Üniversite öğrencilerinde duygusal zeka ve stresle başa çıkma stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Türk psikolojik danışma ve rehberlik dergisi* (25), 17-26.
- Deniz, M.E. (2004). Investigation of the relation between decision making self-esteem, decision making style and problem solving skills of university students. *Eurasian Journal of Educational Research*.4(15), 23-35.
- Deniz, M.E. (2012). *Psikolojik danışma ve rehberlik*. M.E. Deniz (Edit). Ankara: Maya Akademi Yayınları.
- Ergene, T. (2004). Ethical Dilemmas in psychological counseling: ethical decision making process. *Eurasian Journal of Educational Research*. Vol: 15. 49-55.
- Folkman, S., Lazarus, R.S. (1980). An Analysis of coping in a middle- aged community sample. *Journal of Healty and Social Behavior*. Vol: 21. 219-239.
- Furnham, A. & Petrides, K.V. (2003). Trait emotional intelligence and happiness. *Social Behavior and Personality*, 31 (8), 815-824.
- Goleman, D. (1995). *Emotional intelligence: why it can matter more than IQ*. New York: Bantam.
- Hamarta, E. (2004). *Üniversite öğrencilerinin yakın ilişkilerindeki bazı değişkenlerin (benlik saygısı, depresyon ve saplantılı düşünme) bağlanma stilleri açısından incelenmesi*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Harris, R. (1998). *Introduction to decision making*. California: Vanguard University of Southern California.
- Kökdemir, D. (2003). *Belirsizlik durumlarında karar verme ve problem çözme*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kuzgun, Y. (1992). Karar stratejileri ölçeği: geliştirilmesi ve standardizasyonu. *VII. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları*. Ankara: Türk Psikologlar Dergisi, s, 161-170.
- Laing, R.D. (1993). *Bölinmüş benlik*. (Çev: Selçuk Çelik). İstanbul: Kabakçı Yayınevi.
- Lopes, P.N, Salovey, P, & Straus, R. (2003). Emotional intelligence, personality and the perceived quality of social relationships. *Personality and Individual Differences*, 35, 641-655.
- Matthews, G., Zeidner, M., & Roberts, R. D. (2002), Emotional intelligence: Science and Myth. Cambridge, MA: MIT Press.
- Mayer, J.D. & Salovey, P. (1993). The intelligence of emotional intelligence. *Intelligence*, 17(5), 433-44.
- Mayer, J.D. & Salovey, P. (1995). Emotional intelligence and construction and regulation of feelings. *Applied and Preventing Psychology*, 4, 197-208.
- Mayer, J.D; Caruso, D. & Salovey, P. (1999). Emotional intelligence meets traditional standards for an intelligence. *Intelligence*, 27, 267-298.
- Norfolk, D. (1989). *İş hayatında stres*. (Çev: Leyla, Serdaroğlu). İstanbul: Form Yayınları.
- Özabacı, N. (2004). Öğretmen adaylarının duygusal zeka ve sosyal beceri düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. Malatya: *XIII. Eğitim Bilimleri Kurultayı*, 6-9 Temmuz.
- Parmaksız, İ., Avşaroğlu, S. (2012). Examining the teacher candidates' levels of optimism and styles of coping with stress according to their self-esteem levels. *Elementary Education Online*, 11(2), 543-555.
- Petrides, K.V. & Furnham, A. (2000). On the dimensional structure of emotional intelligence. *Personality and Individual Differences*, 29, 313-320.
- Phillips, S.D, Pазienza, N.J, Ferrin, H.H. (1984). Decision-Making Styles and Problem-Solving Appraisal. *Journal of Counseling Psychology*, Vol: 31. 497-502.
- Radford, M.H.B.; Mann, L; Ohta, Y; Nakane, N. (1993). Differences between australian and japanese students in decisional self-esteem, decisional stress, and coping styles". *Journal of Cross-Culturel Psychology*, Vol: 24. 284-297.
- Rosenberg, M. (1986). *Conceiving the self*. Florida: Krieger Publishing Company.
- Saarni, C. (1997). *Emotional competence and self-regulation in children*. In P. Salovey, D. Sluyter (Edit), Emotional development and emotional intelligence. ss. 35-66. New York: Basic Boks.

- Sala, F. (2002). *Emotional competence inventory: technical manual*. Philadelphia, PA: McClelland Center For Research, HayGroup.
- Schutte, N.S; Malouf, J.M; Hall, L.E; Haggerty, D.J; Cooper, J.T; Golden, C.J; & Dornheim, L. (1998). Development and validation of a measure of emotional intelligence. *Personality and Individual Differences*, 25, 167-177.
- Scott, S.G., Bruce, R.A. (1995). Decision making style: the development and assessment of a new measure. *Educational and Psychological Measurement*. Vol: 55. 818-831.
- Telman, N., Ünsal, P. (2009). *İnsan ilişkilerinde iletişim*. İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- Türküm, S. (2001). Stresle başa çıkma biçimi, iyimserlik, bilişsel çarpıtma düzeyleri ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlar arasındaki ilişkiler: üniversite öğrencileri üzerinde bir araştırma. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1 (2), 1-16.
- Ünüvar, Ş; Avşaroğlu, S; Uslu, M. (2012). An evaluation of optimism and life satisfaction of undergraduate students in the school of tourism and hotel management. *Asian Social Science*, Vol. 8(12), 140-147.
- Yeşilyaprak, B. (2003). *Eğitimde rehberlik hizmetleri gelişimsel yaklaşım*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Yüksel- Şahin, F. (2008). Communication skill levels in turkish prospective teachers. *Social Behavior and Personality: An International Journal*, 36(9), 1283-1294.

Extended Summary

Purpose: Human beings because it is a social being, feel the need to interact with others. This requirement is met in a healthy way, the individual can be happy by giving appropriate responses to incidents encountered. The responses and confirms that the individual faced affect his self-esteem in decision-making and decision making situations. The life styles' of a person and its effect on the environment leads to the development of the different decision-making styles. Emotional intelligence has an important place in terms of satisfaction to be obtained relationships between individuals. Emotional intelligence can be defined as an effective and established positive relationship by reflecting the entire area of life his understanding of self and the people's feelings around him. A decision-making style of individuals is closely associated with individual characteristics. It can be said that the decision-making process, individual characteristics and emotional intelligence skills of teacher's candidates is so important. The aim of this study is to examine the relationship between emotional intelligence skills and self-esteem in decision making and decision making styles and to determine the predictive power of emotional intelligence skills on self-esteem in decision making and decision-making styles of university students.

Method: General survey model was employed in this study. The working group of this study composed of totally 321 students, 184 women (57,3 %) and 137 man (42,7%), attending education faculty ,department of computer education and instructional technologies at a state university in Central Anatolia Region, Turkey. The mean age of the participants is 19.09 (Sd=1.80). Bar-On Emotional Intelligence Inventory and Melbourne Decision-Making Questionnaire (MDMQ I-II) were conducted to the participants in this study.

Discussion: Emotional intelligence skills has significant positive correlations with self-esteem in decision making and vigilance sub-dimension of decision making styles ($p < .001$), whereas buck-passing, procrastination and hypervigilance sub-dimensions of decision making styles have significant negative correlations with emotional intelligence skills. In addition, emotional intelligence skills were found to the predictor of self-esteem in decision making and all sub-dimensions of decision making styles. In addition, intrapersonal and stress management sub-dimension of the emotional intelligence are the important predictors of the buck-passing and procrastination sub-dimension of decision making styles and self-esteem in decision making. Also, intrapersonal and adaptability sub-dimension of emotional intelligence are the important predictors of vigilance sub-dimension of decision making styles. Intrapersonal, adaptability, stress management, and general mood sub-dimension of the emotional autonomy are the important predictors of hypervigilance sub-dimension of decision making styles, respectively.

Conclusion: According to the findings of this study, it can be said that emotional intelligence abilities is very important on individual's decision making. The research

findings and the work of researchers indicate that emotional intelligence is included as well as the skills and abilities. Thus, school guidance and counseling services can prepare social skills and personal development programs. School support programs for children from an early age with the development of self-esteem and emotional intelligence skills can be improved. This study is limited because of the selection of participants only in one department. For the further studies, researchers can focus on different groups. However, the effectiveness of training programs can be tested in experimental studies.

* * * *